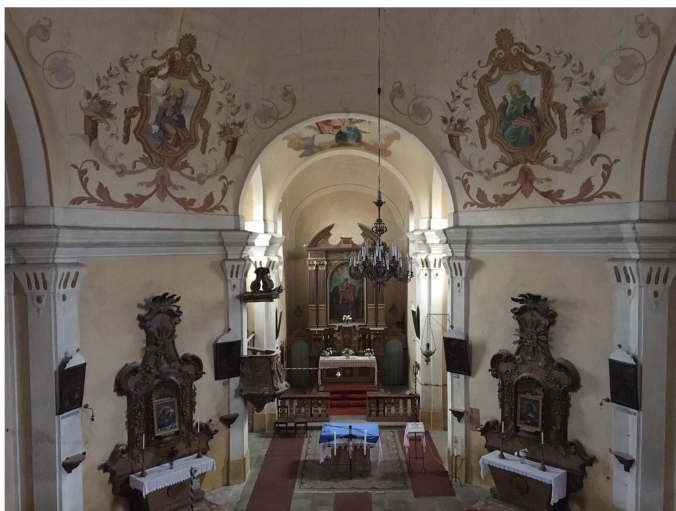
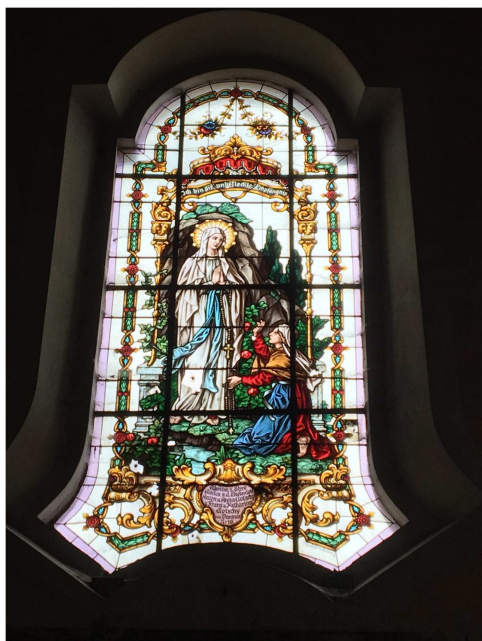

Damnov – kostel sv. Martina

Fotografie kostela

Obecně:

Dle mého názoru se téměř s určitostí **nejedná** o stavbu spojenou jakkoli se Santinim. Otázkou je již značný rozptyl v doposud tradované dataci. Někdy uváděný rok 1730 se mi nezdá pravděpodobný. I kdyby ale stavba vznikla v této době, stalo by se tak dlouho po Santiniho smrti. Navíc objekt nemá žádné znaky Santiniho osobitě vyhraněné architektury, a to ani v podobě, kterou by pozdější provádějící stavitel částečně pozměnil, či deformoval.

Pokud ale analyzujeme užitou dispozici i tvarosloví, pak je třeba potvrdit rovněž v literatuře již uváděnou filiaci spojenou K. I. Dientzenhoferem. Navíc vzniku po polovině století, (někdy uváděno přesnější vročení do let 1763 až 1765) naprosto odpovídá charakter stavby i její detaily.

Kostel nepochybně na Dientzenhoferovu tvorbu reaguje. Projevuje se zde ale velice zajímavý průnik dvou tendencí. Exteriér se svou polygonální lodí jakoby ještě reagoval na některé ze staveb Kiliánova otce, či klasicizující výraz spojovaný zejména s F. M. Kaňkou. V interiéru se již ale jedná o osobitou reakci jednoznačně propojenou s nejvýznamnějšími sakrálními stavbami Kiliána Ignáce. Centrální prostor klenutý mocně vzedmutou plackou vychází z typu slavných objektů, jako je např. pražský kostel sv. Jana Na skalce.

Nyní něco k jednotlivostem:

Kasulová okna jsou rovněž těsně spjata s tvorbou tohoto umělce. Navíc, mimo obecnější tvary užitě v Damnově jinde, jsou po bocích lodi provedeny tvary totožné s kasulovými okny v bočních nižších partiích kostela v Přešticích. Tamní kostel (rovněž spojený se shodným stavebníkem – kladrubským klášteřem) byl K. I. Dientzenhoferem navržen a pouze rozestavěn. K dokončení došlo až dlouho po polovině století (1750 až 1775). Tehdy se na stavbě vystřídala řada předních dobových

stavitelů (F. I. Prée, A. Lurago a A. Haffenecker, který v západních Čechách navrhl a postavil ještě několik sakrálních objektů vycházejících z jeho detailní znalosti Dientzenhoferovy tvorby).

Rytmizaci damnovského interiéru tvoří nezvykle štíhlé pilastry s charakteristickými hlavicemi odvozenými ze středního pole kladí – vlysu. Tento prvek je právě Dientzenhoferovou výraznou osobní inovací a je s ním těsně spojen (viz např. exteriér i interiér kaple hradčanského špitálu).

S tím není v souladu již zmíněné členění vnějších průčelí, kde jsou užity rovněž nezvykle štíhlé pilastry. Na rozdíl do vnitřku je zde uplatněn daleko klasičtější toskánský řád. Oproti interiéru se zde setkáváme (mimo již zmíněných oken) s podstatně odlišným světem, který by se dal spojit například s tvorbou F. M. Kaňky.

Dřevěná klenba se v Dientzenhoferově díle obvykle nevyskytuje. Pokud ji nemohl použít v tradiční zděné formě, pak navrhoval spíše stavby s plochým stropem opatřeným výrazným fabionem (viz slavná skupina kostelů na Broumovsku).

Nejzajímavějším prvkem interiéru je nepochybně úsek presbytáře přiléhající k oktogonální lodi (na severu nad přístupem na kazatelnu). Měkce tvarované římsy, sestava pilastrů s navazujícími pasy, propojení s okenním otvorem; to vše svědčí o originální reakci na Dientzenhoferovu architekturu.

Shrnutí:

Dle mého soudu byl kostel skutečně navržen a postaven až po polovině 18. století. V této době již Santiniho uhrančivé stavby, či jejich jednotlivé motivy z repertoáru jeho následovníků ve značné míře vymizely. V popředí ale stále zůstává náš patrně nejznámější architekt – Kilián Ignác Dientzenhofer. Jeho vliv v Damnově neodrážel jen obecnou dobovou fascinaci tímto umělcem, ale zcela konkrétní vazbu na jeho působení v Kladrubech, kde Santiniho při stavbě konventu vystřídal.

Nelze vyloučit, že sami představení kláštera požadovali návrh v duchu Dientzenhoferovy stále ceněné tvorby. Takovýto úkol přijal patrně nějaký doposud zřejmě neznámý (?) místní stavitel, který velice dobře rozpoznal podstavu dientzenhoferovských sakrálních kompozic zaměřených na řešení interiéru. Zejména okosená nároží lodi pročleněná směrem vstupu mělkým nikami vytváří odraz kompozic s akcentovanými, nakoso postavenými dutými pilíři zvýrazněnými v originále ještě představenou edikulou (tzv. sponou).

Ve zmíněném úseku presbytáře se pak autor stavby odvážil samostatné, a rozhodně ne nezajímavé, tvorby v kontextu díla svého vzoru. Současně ale nepochopil strukturní závislost na masivních úsecích při zmíněných okoseních a zvnějšku se spokojil s jednoduchým polygonem.

Toto řešení je navíc spojeno s dřevěnou falešnou klenbou. Tlak zděné konstrukce by zvolený tvar a průběh obvodového zdiva neunesl. Celý vnějšek byl v těchto souvislostech pojat odlišně, duchu klasicizujícího řešení, které bylo staviteli zřejmě bližší. Pokud by se ale prokázalo ovlivnění exteriéru kaňkovou tvorbou, jednalo by se o nečekané a velice ojedinělé propojení dvou stylových výrazů („Kaňka versus Dientzenhofer“). To by v konečném výsledku svědčilo o vkusu a

zejména rozhledu navrhujícího místního tvůrce, který si byl kvalit obou směrů vědom a mohl na ně snad i záměrně navázat.

I z těchto řádků vyplývá, že autorem návrhu kostela v Damově patrně nebyl výše uvedený A. Haffenecker, ale spíše někdo místní. I to však svědčí o tom, že v regionální tvorbě v dané době kvalita staveb i stavitelů stoupala a těsněji se propojovala s významnými kulturními centry.

Byla tak vytvořen pozoruhodný kostel, který dokládá naprosto suverénní vůdčí roli K. I. Dientzenhofera, jehož vliv postupem druhé poloviny 18. století ještě dlouho neslábl. V oblasti západních Čech tak vznikla významná stavba dokládající propojenost pozdně barokního umění, jehož výraz stále určoval pražský Kilián Ignác. Čechy se v této době podivuhodně stylově propojily a po výrazných individuálních výkonech vrcholného baroka nastoupila spíše stylová jednota. Nebyl to rozhodně jediný stylový směr, ale dobový výraz ona jednota zásadně určovala. Lze to odvodit z Kermerových staveb ve východních Čechách, či z kostelních kompozic K. Kosche v severních Čechách. Na jihozápadě by se v těchto souvislostech jednalo nepochybně jednu z nejvýznamnějších staveb přesvědčivě dokládajících výše uvedené teze.

A možná ještě poznámku:

V dnešní době lze sledovat možná až poněkud krátkozrakou snahu spojovat hodnotné barokní objekty pouze se Santinim, případně K. Dientzenhoferem. To jsou však mimořádní, do jisté míry mimo, či spíše nad svou dobou stojící umělci. Pro charakter typické (líbezné) české krajiny, která je dle mého soudu doposud krajinou barokní, je ale důležitější linie, do níž se řadí právě kostel v Damnově. Provázanost jednotlivých částí Čech tehdy vytvořilo podivuhodnou jednotu ve vrazu i kvalitě tvorby, kde veškeré prvky sehrávají v konečném výrazu nezpochybnitelnou a zejména nenahraditelnou roli.

Na samotný závěr bych jen dodal, že se rád plně ztotožňuji s hodnocením, uvedeném v dostupné regionální literatuře: „Kostel v Damnově je jedním z nejpůsobivějších barokních kostelů na Tachovsku.“

V Praze, 5. února 2019

Ing. Petr Macek, Ph. D.